

Jakob Skovgaard-Petersens tale ved modtagelsen af Bent Melchior Prisen

Taler

Jakob Skovgaard-Petersen
Professor i islamiske studier

Dato

13. november 2023

Sted

Landstingssalen,
Christiansborg

Omstændigheder

Bent Melchior Prisen er en årligt tilbagevendende pris, der uddeles af Foreningen Brobyggerne. Prisen hylder ildsjæle, der med vedholdenhed og tålmodighed gør sig umage for at træde ud på broen og gå den anden i møde – med åbenhed, nysgerrighed og kritisk stillingtagen.

INTET kan gøre mig så stolt som at få en pris opkaldt efter Bent Melchior. Han har jo været der hele mit liv – allerede gammel, da en jødisk veninde tog mig i synagogen for lidt over 40 år siden og jeg så ham for første gang. Han var en offentlig person – og i medierne skulle han ofte tale om vanskelige emner. I fjernsynet blev interviewereren – og publikum – tit overrumplet af svaret, som godt kunne være skarpt, men ledsaget af afvæbnende humor, og glimt i øjnene bag de utrolige rynker.

Selv snakkede jeg med ham bare en håndfuld gange. Han var censor på Institut for Semitisk Filologi, hvor jeg i 1990'erne var ung stipendiat. Da han opdagede, at jeg beskæftigede mig med islamisk jura, var han meget interesseret. Den rummer mange paralleller til jødisk jura, *talmud*. For Bent var sådanne store lærde traditioner spændende. Århundreders akkumulering af skarpsindige tolkninger af skrifterne, som med tiden førte til sammenhængende systemer af ritualer, love og etik. For mig var det sjovt at tale med én, der var optaget af substansen, snarere end af at flage en letkøbt mening om Sharia. Det var faktisk sjældent, det skete, og det er det stadigvæk. Men Bent var af mange grunde ikke én, der havde travlt med at slå syv kors for sig.

Forleden karakteriserede Henrik, min datters svigerfar, Bent Melchior som et *Mensch*. Et smukt udtryk, netop ved at det ikke gør personen til noget usædvanligt og anderledes, men til det vi alle bør være. Et menneske. Som *Mensch* var Bent også i stand til at få det menneskelige frem i andre.

Det er der brug for i dag. Siden jeg fik at vide, at jeg ville få denne pris, har umenneskeligheden rådet. Først i Hamas' bestialske og sadistiske angreb på israelske borgere, som blev dræbt, skændet og bortført. Siden i den israelske bombing og ødelæggelse af Gaza, som dræber og fordriver civile i et uhyggeligt antal. For alle os, der ikke selv har mistet vore nærmeste i disse angreb, bør det være muligt at vise medfølelse med uskyldige civile på begge sider. Begge er ofre for terrorisme. Men for nogle holder det hårdt. Og det er jo rigtigt, at dette ikke begyndte den 7. oktober, men har en lang og tragisk forhistorie.

"Et undertrykt folk har altid ret" hed en film i 1970'erne, da jeg voksede op. Den fremstillede Mellemøst-konflikten fra et palæstinensisk synspunkt – og rystede nok den ukritisk pro- israelske atmosfære i Danmark dengang. Men titlen fængede mere end filmen. I disse dage bliver det endnu engang demonstreret, hvor forkert det udsagn altid har været, men det burde have været tydeligt nok allerede dengang, et par år efter massakren i München. Jeg var teenager og imponeret af visdommen i titlen. Men da jeg citerede den for min far, sagde han Bent Melchior: "Et undertrykt folk mener altid, de har ret". Hvormed han mente, at et undertrykt folk *har* en retfærdig sag – men er også i særlig fare for blind selvretfærdighed. Bare lyt til Israels FN-ambassadør eller Hamas' talsmand i Beirut. Løsningerne vil ikke komme fra dem.

Her er det vigtigt at huske, at israelere og palæstinensere ikke bare kan være selvretfærdige, de kan også være traumatiserede. Måske filmens titel retteligen skulle have været: "Et undertrykt folk har altid angst". Som så kunne suppleres med en titel på en anden 70'er film: "Angst æder sjæle op". Det er en angst, vi må anerkende, hvis vi vil diskutere med dem. De broer, de skal bygge, skal samtidigt sikres mod fremtidige jordrustelser, som vil sætte den angst i bevægelse. Det bliver ikke let. Men der er ingen anden vej end frem. For status quo er ikke holdbar.

Fra tid til anden læser vi om imponerende israelere og palæstinensere, der har overvundet personlige tab og rakt ud til den anden part. Jo mere man kender til konflikten, des mere imponerende er de mennesker. *Menschen*, i sandhed. Og selv om det kan lyde overraskende, er der måske flere dér end så mange andre steder. Hvor der er *unmenschlichkeit*, synes *Menschen* faktisk også altid at dukke op. Det tror jeg vil ske igen, og vi må finde dem og bistå dem, hvis vi kan. Den rolle som jøderne traditionelt har haft i europæiske samfund – at bo i dem, men uden at blive regnet for fuldgylde medborgere, er der i dag andre der optager i

de israelske og palæstinensiske samfund. Og jeg har læst meget kloge kommentarer fra dem: palæstinensiske kristne, arabiske jøder, israelske arabere. De har ingen problemer med at se det fra flere sider – for de sider er i dem selv – og det forekommer mig, at der er mange *Menschen* blandt dem.

MEN vi har en anden opgave herhjemme.

Den nuværende krise i Israel/Gaza er den voldsomste i mit arbejdsliv og den værste siden Israels invasion af Libanon i 1982, med belejringen af Beirut og massakrerne i Sabra og Shatila. Modsat 1970'erne bor der nu også palæstinensere i Danmark – nogle af dem flygtninge fra dengang. Vi skal arbejde aktivt for, at krisen ikke breder sig hos os. Det gælder også mit institut, som beskæftiger sig med Mellemøsten og har både arabiske og jødiske lærere og studerende. Vi er opmærksomme på det, har gode erfaringer fra tidligere, og det skal nok gå hos os. Vi hedder ikke længere Semitisk Filologi, men bare termen taler om det sproglige og til dels kulturelle slægtskab, der er mellem det hebraiske og det arabiske. Det er faktisk også noget at bygge ovenpå.

I de forløbne fjorten dage har jeg været i Cairo og har ikke fulgt så godt med i Danmark. Men det er mit indtryk, at hvor det store flertal har været forfærdede først over Hamas' angreb og siden over Israels vedholdende bombninger, er det mest visse politikere og kommentatorer, der har fundet det opportunt at melde kraftigt ud til fordel for den ene side i konflikten. Jeg har selvfølgelig også fulgt med i de urimelige angreb på min meget dygtige kollega Sune Haugbølle, hvis medieoptræden ingen kunne sætte en finger på, men hvis underskrift på en pro-palæstinensisk erklæring for nogle år siden alligevel blev gravet frem i nogle medier blev brugt til at ”deklarere” ham. Det er et skråplan. Det er at anfægte hans rolle som sagkundskab, uden at de faktisk evnede gøre det på substansen. Og det er udtryk for nye former for mistillid i vores samfund, som kan ramme vores fælles, offentlige samtale.

Den ræsonnerende og inkluderende offentlige samtale er noget, vi skal passe på. Den er truet, det ved vi alle. Af sociale mediers ekkokamre og nye måder at misinformere. Af avisernes faldende oplagstal. Af apati, resignation og kynisme. Af en brutalitet i formuleringerne, som får mange af os til at vige tilbage med de bidrag, vi kunne komme med. Den er ikke truet med udslettelse – overhovedet ikke – men vi skal passe på at føre den ordentligt og få så mange som muligt til at bidrage.

Den gruppe, vi især skal have med, vil jeg mene, er muslimerne – herunder araberne. Det kan fremstå som om de ikke vil, og i stedet opbygger deres egne ”parallelsamfund”. Det er

der nogen rigtighed i – mange føler sig bedst tilpas i det, og den første generation har i de fleste tilfælde ikke lært sproget godt nok til trygt at bidrage til den offentlige danske samtale. Men anden generation, og tredje, kan godt. De er danskere, så meget som du og jeg. Ja, den skal lige synke ind. Men sådan er det. De er danskere. Og det skal de mærke, at vi mener, de er danskere. Men det er også nemt nok for dem at mærke, når nogen åbenbart ikke mener det. Når nogen mener, de skal ”opdrages” før de er fuldgylde danskere. At deres børn ”vil have godt af” at se Muhammed-tegningerne. At Rasmus Paludan – så ”bizar og uhyrlig” de ellers forsikrer, de synes han er – gør noget godt ved på den hårde måde at vænne muslimerne til, at de lever i et sekulært samfund og at koranen blot er en bog som alle andre.

Dette tema – om at være dansk, men ikke altid accepteret som dansk, og samtidigt have en anden væsentlig identitet – kender vi fra dansk jødisk litteratur fra det 19. århundrede og frem. Vi kan lære noget af den – og af danske jøder. For de kan sætte sig ind i, hvordan det føles – ikke bare at være flygtning, men også at være anderledes hele generationer derefter. Formelt at være indenfor, men uformelt stadig under mistanke, stadig til prøve. Her var Bent Melchior en foregangsmand. Og Yair, hans barnebarn, har taget arbejdet op på fineste vis. Det var godt, at de jødiske samfund i Norden udsendte en fælles erklæring imod koranaftændinger, med ordene ” - Vores tragiske europæiske historie har lært os, at bogafbrændinger ofte signalerer begyndelsen til normalisering af had imod en gruppe i samfundet. Historisk set imod jøder og i øjeblikket imod muslimer.”

På baggrund af Hamas’ i sandhed umenneskelige angreb på fredelige israelske jøder, og truslerne mod danske jøder, kan det synes overmenneskeligt, at jøder skal spille en særlig rolle for at få det danske samfund til fuldt at acceptere deres muslimske medborgere, også *som muslimer*. Men her gør det jødiske samfund os alle en stor tjeneste.

Det er mere end trist, at vi nu skal være vidne til anti-semitistiske udsagn og handlinger. Uden tvivl ikke mindst fra arabere og muslimer. Men som mange

ved, er det ikke en given sag. Had til jøder var et europæisk fænomen i århundreder, mens vi kun kender det fra den muslimske verden i det 20. århundrede – i begyndelsen eksporteret fra Europa. At sige at arabere og muslimer er anti-semitter er præcis den slags kollektiverende negative stereotypisering, som anti-semitismen laver med jøder. Den klogeste og klareste definition af anti-semitisme, formuleret i Jerusalem, gør det klart, at det netop er had til jøder *som jøder*, der er anti-semitisme. Hvor afbrænding af tilfældige jødiske bøger ikke nødvendigvis vil være anti-semitisme, vil afbrænding af selve torahen altid være det, da den er essensen af jødisk identitet (og derfor blev toraher da også skændet i de store jødeforfølgelser, fra middelalderen til krystalnatten). I det hele taget kunne vi alle blive klogere af at læse den definition i det gældende klima. Og huske, at hvad der gælder jøderne, bør i princippet også gælde muslimerne. Og koranen.

Bent Melchior var et *Mensch*. Det er ikke lige til at oversætte til arabisk; det nærmeste jeg kan komme er *ibn al-balad*, ”søn af landet”, der dog lyder lidt for patriotisk og kønnet. Men *ibn al-balad* er som et *Mensch* en ordholdende, omsorgsfuld, tænksom og altruistisk person – og anerkendt som sådan, hvorfor han/hun bliver konsulteret i alle kvarterets sager. Hvis vi skal passe godt på vores danske medborgere af jødisk og muslimsk tro, så skal vi ikke opdrage dem eller mistænke dem. Men konsultere dem. De har erfaringer, vi gør klogt i at lytte til. Vi skal også huske at promovere dem, der fortjener det. De er allerede læger og sygeplejersker, men ligesom i England skal de også kunne blev borgmestre, redaktører og statsministre. De skal være *Banu al-balad*, ”børn af dette land”. Den dag, vi realiserer det, har vi gjort os umage i Bent Melchiors ånd.

Kilde

brobyggerne.dk

Kildetype

Dokumentation på online medie

Tags

Takketale

Relateret

Özlem Cekics velkomsttale ved Bent Melchior Prisen
13. november 2023

Jane Mylenberg og Özlem Cekics tale ved overrækkelsen af Bent Melchior Prisen
13. november 2023

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/jakob-skovgaard-petersens-tale-ved-modtagelsen-af-bent-melchior-prisen>